

Romokból éledő katolicizmus – Kínában

Megnősült püspökök, a pápát el nem ismerő Kínai Katolikus Hazafias Bizottság, lerombolt templomok és elégetett Szentírások — ez az érem egyik oldala. 20–30 éves börtönbüntetésük alatt térítő papok, szülőről gyermekekre áthagyományozott és megőrzött kereszténység, hitüket s a cölíbatust sokéves üldözésben megőrző seminaristák és számos vértanú — ez az érem másik oldala. Egyházzakadás? (Ezt a szót Kína kapcsán Róma sohasem mondta ki!) Vagy „csupán” egyházüldözés, amit ki így, ki úgy visel? Vagy az európai kategóriák nem alkalmazhatóak ilyen egyszerűen erre a távoli világra? Szabad-e ma egyáltalán a régi érem két oldalát emlegetni, amikor új templomok épülnek, újra Bibliát nyomtatnak, újonnan megtérteket keresztelnek?

Több mint 1 milliárd ember él Kínában. Közülük 8–9 millió keresztény, 3,4 millió katolikus. Számukra az elmúlt évtizedben új élet kezdődött. Tele reménnyel és óriási tehertételekkel. Egyszerre három feladattal kell megbirkózniuk: a kelet és a nyugati gondolkodás összhangba hozásával, a kínai függetlenség-igénynek és a katolikus világegyház szervezeti rendjének összeegyeztetésével és egy földig rombolt egyház újjáépítésével és megújításával.

A kínai kereszténység nem először van ilyen helyzetben. A Sárga folyó völgyében már a 8. században éltek nesztoriánus keresztények. A megújuló üldözések szinte nyomukat is elsodorták. A 13–14. században több ferences utazta be az országot. Montecorvino Jánost a pápa Peking püspökének és a Távol-Kelet pátriárkájának is kinevezte. De ennek a térítésnek is legfeljebb helyi jelentősége lehetett. Az Evangéliumot nem sikerült beoltani Kína öreg fájába. A 16. században néhány jezsuita végre alkalmazkodni tudott az őshonos kultúrához és szokásokhoz, és elérte a keleti és nyugati civilizáció igazi találkozását. Európai matematikai és csillagászati klasszikusok lefordításával, önálló nyelvészeti, földrajzi és filozófiai művekkel és technikai újítások bevezetésével (a klavikordtól az ágyúöntésig, a földgömbtől a térhatást érvényesítő festészetig) meglendítették a kínai kultúra fejlődését. A kínai társadalmi rend és hagyomány iránti feltétlen tiszteletük és nagy tudásuk elősegítette, hogy bejussanak a császári udvarba és fontos méltóságokba kerüljenek. Személyük megbecsülését a kereszténység méltánylása követte. Nyomukban ferencesek és domonkosok is beutazhattak. A 17. század végén pedig a Kangxi uralkodó határozatot hozott, hogy a kereszténység nem eretnekség, nem szabad tiltani. A virágzásnak Róma vetett véget. A kolduló rendekből érkező többszöri feljelentés nyomán XIV. Benedek gonosz dolognak és elfogadhatatlannak ítélte az ősök és Konfuciusz tiszteletét. Ez a dekrétum (1742) a kereszténységet a kínai kultúrával összeegyeztethetlenné tette és a kereszténység tilalmát, üldözését, visszaszorulását vonta maga után. A nagy kísérlet meghiúsult.

A következő vállalkozásra sokkal hátrányosabb körülmények között került sor. A legújabb kori hittedesítést az európai nagyhatalmak tették lehetővé, amelyek Kínát elzárkózottsága feladására kényszerítették. A századforduló óta újra kezdődő protestáns és katolikus misszió védtelen volt azzal az érvvel szemben, hogy a nyugati imperializmus

képviselője. Ezt a nacionalisták és a kommunisták egyaránt hangoztatták. Az sem sokat segített, hogy a második világháború alatt a japán inváziót a keresztény misszió a kínai hívekkel együtt megszenvedte. A Kínai Népköztársaság megalakulása óta (1949) a kereszténységnek még egy kihívással szembe kellett néznie: a hivatalos ideológiává tett marxizmussal.

A háború által intézményeiben és személyi állományában egyaránt megtépzott katolikus egyháznak 1948-ban 3,3 millió híve volt. Az egyház ekkor 2009 általános és 156 középiskolát és 3 egyetemet vezetett, 216 kórházat, 847 orvosi rendelőt, 272 árvaházat tartott fenn. Az országban 2187 templom és 13 100 falusi kápolna volt. 139 egyházmegye élén 17 kínai és 122 külföldi püspök állt. 5788 pap közül 2698 volt kínai, 1107 szerzetes testvér közül 632 és 7463 szerzetes nővér közül 5112. A kisszemináriumokban 2689 diák és a 26 szemináriumban 874 kínai kispap tanult. Ennek a világnak 1951—1954 között vége szakadt. A nunciust és a külföldi püspököket, papokat kiutasították. Papokat, szerzeteseket, a Mária Légió és egyéb katolikus mozgalmak tagjait kirakatpercekben ítélték sokévi börtönre. (A vádak az árvaházi gyermekek tömeges legvilkolásától a kémkedésig terjedtek.) A külfölddel való minden kapcsolat megszakadt. Ebben a légkörben alakult meg Csou En Laj ösztönzésére 1957 nyarán a Kínai Katolikus Hazafias Bizottság, az egyház engedélyezett csúcsszerve, talán mint a túlélés egyedül lehetséges módja. Ellenzőit mindenesetre sorra börtönbe, munkatáborba küldték. A Hazafias Bizottság viszont — mint akkortájt békepapok másutt is tették — határozottan bírálni kezdte a Vatikánt, s azzal szemben saját függetlenségét hangoztatta. 1958-ban pedig (majd később még többször) a Szentszék jóváhagyása nélkül püspököket választottak és szenteltek. A jelenleg legálisan működő 57 kínai püspök közül 50-et Róma egyetértése nélkül szenteltek. Többségük reméli a helyzet rendeződését s az utólagos jóváhagyást. (Ezt persze nem remélheti az a 9 püspök, aki a kényszer hatására megházasodott, s akit a katolikusok sem fogadnak el.) Súlyos problémák forrása, hogy 1978-ban a Szentatya feljogosította a Róma által elismert, ám általában titkos püspököket pap-, sőt püspökszentelésre. Azonban semmilyen oktatási lehetőségük sincs. A pap- s talán a püspökszentelés kritériuma számukra mindenekelőtt az eltökélt „földalatti” munka. Ezen a ponton ellenben megszűnik az egyház egysége és minden rend.

A helyzet „normalizálása” nevében a kormány azt követeli Rómától, hogy szakítsa meg diplomáciai kapcsolatait Tajvannal. (Ott ellenben ugyancsak félmillió katolikus él.) A Vatikán Tajvanban a lehető legalacsonyabbra, ügyvivői szintre csökkentette képviselőjét, de ezen a gesztuson túl elfogadhatatlannak itéli a pekingi követelést. A Hazafias Bizottság tagjai támogatják a kormányt. A többi püspökök és papok azt tartják, hogy a Bizottságnak semmilyen egyházi joghatósága nincs, senki nevében nem szólhat. Egészében úgy tűnik, hogy a nemzeti szuverenitás, a szabadság, sőt a vallás fogalmának többféle értelmezése ütközik egymással. Ezért vélik a püspökök, hogy tárgyalások útján el lehet jutni egymás jobb megértéséhez s a megegyezéshez. Többek szerint Kína megnyílása a világ felé szintén megkönnyíti a kulturális különbözőségekből eredő probléma megoldását. A II. Vatikáni zsinat a helyi egyházak szerepének hangsúlyozásával adott ehhez a kérdéshez is új szempontokat. A sheshani szeminárium hallgatói — egy interjúsorozat szerint — úgy vélik, hogy a hívek és a papok hite és a pápához való hűsége nem kérdéses. A minden oldalon elfogadható politikai formulát pedig előbb-utóbb úgyis megtalálják.

A kulturális forradalom idején (1966—1976), amit az egyházban lehetett, azt fizikailag megsemmisítették, a hívek tekintélyes részét nyilvánosan pellengérré állították, megalázták, megkínózták. Évekig csak földalatti egyház létezett, szükségkeresztséggel, a közös emlékezetten alapuló otthoni hitoktatással. A pusztítás a Hazafias Bizottság által ellenőrzött vallási életet sem kímélte meg. Alapvető változások Teng Hsziao-ping új politikájával kezdődtek (1978). Azóta az egyház újjáépítése egyre gyorsabb ütemben halad. Évente

mintegy 40 000 felnőttet keresztelnek. Közel ezer templomot és több mint ezer kápolnát rendbe hoztak vagy felépítettek. Noha nagyok a területi eltérések, a nyilvános vallásgyakorlatot általában semmi sem akadályozza. A búcsújáróhelyek 50—60 ezres tömegeket vonzanak. 16 évig legfeljebb „földalatti” papképzés folyt. 1982-től kezdve sorra nyíltak a szemináriumok, Pekingben pedig egy egyetemi rangú teológiai és filozófiai főiskola. A professzorok fele pap, fele világi. A hallgatók felkészültsége igen eltérő. Vannak, akik 16—20 év várakozás után tudják befejezni a teológiát. Közülük néhányat 2—3 év készület után fel lehetett szentelni. Mások a legelemibb vallási tudással is alig rendelkeznek. 1988 végén 12 szemináriumban majdnem ezer hallgató tanul. A szerzetesrendekbe készülőök száma közel ugyanennyi. A megújulás másutt is tény. A nagyobb plébániák saját tanfolyamokat, esti és hétvégi iskolákat nyitnak a keresztény műveltség növelésére. Sanghajban megnyitás előtt áll egy öregotthon és egy öregeket gondozó központ. A Sanghajban működő Katolikus Értelmiségiek Szövetségének több mint 500 tagja van. Közülük az orvosok részt vállaltak a vidéki betegellátás megoldásában; a tanárok esti nyelviskolát nyitottak, hogy a nyelvi elszigeteltséget csökkentsék. Elkészült az Evangéliumok új fordítása és 300 000 példányos kiadása. Kempis Tamás „Krisztus követése”, H. Daniel-Rops műve, a „Jézus és kora”, Huby Márk-kommentárja és Martini bíboros „Krisztussal” című írása 10—10 000 példányban jelent meg és egy hónap alatt elfogyott. A sikerek biztatóak, de nem feledtethetik, hogy a papok zöme nagyon öreg, hogy az ország nagyságához képest kevés az olyan keresztény értelmiségi, aki másokat is nevelni, tanítani tud és a könyv is kevés. Van mit tenni!

Kínában óriási területen és a nem keresztények óriási tömegében szétszórta feleannyi katolikus él, mint Magyarországon. Életükre környezetük éberrel figyel. A zarándoklatokat, a papszenteléseket a televízió országosan közvetíti. Az odalátogató Etchegey, König vagy Sin bíborost a kormányfő és más állami vezetők is fogadják. Kína gazdasági életében is, társadalomszervezetében is 1978 óta nagy sikereket ért el, és ma a fejlett ipari országokhoz való felzárkózás útját keresi. Azt keresi, hogy miképpen tudna olyan nemzetközi rangra szert tenni, ami nagysága, történelme és kultúrája alapján megilleti. Ebben a törekvésben a Vatikánt kiszámíthatatlan veszélynek tartja. A vallási megújulás viszont alkalomadtán csodálkozó elismerést vált ki. „Húsz évvel ezelőtt a vallás eltűnőben volt. Az utóbbi években a hívő emberek száma nő”, főleg a 18—35 éveseké — írja a sanghaji marxista Hsziao Zhitian. „Semmi ok sincs arra, hogy ezt társadalmi katasztrófának tartsuk — folytatja. — Ez baloldali dogmatizmus lenne.”

T. M.